

3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-6-9>

УДК 338.43

Буднік О.М.

кандидат економічних наук, доцент, докторант,
Житомирський національний агроекологічний університет

Budnik Olga

Zhytomyr National Agroecological University

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний агробізнес характеризується домінуванням великомасштабного бізнесу, що негативно впливає на дрібний приватний бізнес та аргументує потребу проведення наукового пошуку щодо значущості сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. Проблематика дослідження обґрунтовується недосконалістю правового поля, що регулює кооперативні відносини у вітчизняній економічній системі, внаслідок чого виникає науковий дискурс щодо специфіки виробничої та обслуговуючої кооперації. У процесі дослідження проаналізовано сучасний стан розвитку кооперації, визначено кількість кооперативів, основні показники їхньої діяльності, спеціалізацію. Встановлено суттєву розбіжність у задекларованих та фактично наявних кооперативних структурах. Обґрунтовано, що причинами такого стану є несприйняття селянами переваг кооперації. Наголошено на важливості та невід'ємності реалізації кооперативної ідеї, що сприятиме підвищенню ефективності господарювання її учасників.

Ключові слова: сільське господарство, кооперація, виробничі кооперативи, обслуговуючі кооперативи, економіка.

Постановка проблеми. Реалії вітчизняного господарювання характеризуються розбалансуванням економічних відносин внаслідок превалювання великомасштабного бізнесу та витіснення невеликих агробізнесових форм із ринкового простору, наявністю внутрішніх проблем у суб'єктів господарювання та неузгодженістю нормативно-правових відносин. У зв'язку з цим актуалізується проблема пошуку можливостей реалізації підприємницького потенціалу на селі, що аргументує необхідність кооперування аграріїв. Проте внутрішні суперечності кооперативних організацій натеper не переконали власників бізнесу у їхній значущості. Вищенаведене зумовлює потребу проведення подальшого наукового пошуку щодо запровадження нової концепції господарювання, що буде схвалена практиками агробізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили закордонні та вітчизняні науковці: М. Caliendo, J. D'Oliveira, L. Guedes, S. Kopeinig, J. Knoben, R. Bakker, A. Pasqualetto, M. Ratajczak-Mrozek, M. Ruete [1-4], В. Зіновчук [9], Ю. Лупенко, О. Шпикуляк, В. Месель-Веселяк, В. Жук, М. Малік, П. Саблук, М. Пугачов, М. Федоров,

О. Ходаківська [12], В. Борщевський, Х. Притула, В. Крупін, І. Куліш [8], Ю. Самойлик [14], Р. Корінець, М. Гердс [10], В. Точилін [17], Н. Цимбаліста [6] та інші. Світовим досвідом доведена беззаперечна необхідність та закономірність реалізації кооперативної ініціативи в сільській місцевості. Водночас, з огляду на відсутність її поширення у вітчизняному агробізнесі, наведена проблематика залишається актуальною.

Формулювання цілей статті. Мета статті – довести актуальність кооперативної ідеї для сільськогосподарських товаровиробників на основі вивчення сучасного стану та тенденцій її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Новий період реформування, спрямований на підтримку кооперативного руху, характеризується прийняттям Закону «Про кооперацію», відповідно до якого в аграрному секторі економіки функціонують два види кооперативів: *сільськогосподарський виробничий кооператив* – це сільськогосподарський кооператив, який утворюється шляхом об'єднання фізичних осіб, які є виробниками сільськогосподарської продукції, для провадження спільної виробничої або іншої господарської діяльності

на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку, а також *сільськогосподарський обслуговуючий кооператив* – це сільськогосподарський кооператив, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперативу під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів. Сільськогосподарський кооператив є юридичною особою, користується правами та виконує обов'язки, пов'язані з його діяльністю, має самостійний баланс [13]. Розроблена та запропонована нині законодавча ініціатива має стати підґрунтям розвитку кооперації. Водночас наведена термінологія посилює протиріччя поглядів науковців щодо ідентифікації відмінностей обслуговуючої та виробничої кооперації, що вимагає поглиблення досліджень у цьому напрямі.

Як слушно зауважують В.В. Борщевський, Х.М. Припула, В.С. Крупін, І.М. Куліш, виробничі й обслуговуючі кооперативи змушені функціонувати у дуже неоднозначних умовах, що спотворює саму суть кооперації та нівелює мету створення кооперативів. Адже у разі відсутності підґрунтя кооперативи стикаються з великим фінансовим навантаженням, а складна та заплутана система документообігу, яка передбачає оформлення податкових накладних, декларацій тощо, вимагає створення додаткових посад для високооплачуваних фахівців. Ефективне функціонування сільськогосподарської кооперації у сучасному правовому полі України можливе лише за умови надання кооперативам спеціального статусу як представників виробників сільськогосподарської продукції – суб'єктів господарської діяльності. При цьому за кооперативами необхідно законодавчо закріпити спецрежим оподаткування та врегулювати майнові права, які стосуються виробленої членами кооперативу продукції після її передачі для подальшої реалізації [8, с. 49].

Н. Цимбаліста підкреслює, що не варто залишати поза увагою виробничі кооперативи, акцентуючи увагу виключно на обслуговуючих (так і відбувається уже протягом досить тривалого часу). Адже виробнича кооперація може стати ефективним інструментом для посилення конкурентоспроможності найчисельніших за кількістю і водночас найбільш обмежених в обсягах земельних ресурсів сільських домогосподарств (із площею землекористування до 1 га). За рахунок консолідації парцельованих земельних ділянок, використання однорідного насінневого та племінного матеріалу, застосування спільних технологій виробництва такі дрібні селянські господарства, об'єднавшись у виробничий кооператив, могли б забезпечувати формування однорідних партій сільськогосподарської продукції, що відкрило б їм вихід на аграрний ринок [6, с. 97–100].

Такий підхід має право на існування, водночас детальніше дослідження показує, що виробничі й обслуговуючі кооперативи мають різну мету: *виробничі спрямовані на отримання прибутку* (тобто об'єктивно їх слід віднести до підприємницьких структур), а *обслу-*

говуючі – на надання послуг своїм учасникам та захист їхніх інтересів. А тому варто погодитися з науковою позицією В. Зіновчука, який наголошує, що в перспективі сільськогосподарські виробничі кооперативи слід трансформувати у сільськогосподарські товариства і надати їм відповідного правового статусу. Це дало би змогу припинити звинувачення у псевдокооперативній сутності, яке до певної міри є справедливими. Водночас така зміна статусу відкрила б для працівників-власників зазначених підприємств можливість інвестиційної мотивації, прискорення капіталізації власного підприємства, його диверсифікації, маневреності земельно-оредних відносин та ін. В умовах кооперативного підприємства все перелічене є проблематичним [9, с. 7–16].

Ю.В. Самойлик також підтримує думку про те, що істинну кооперативну природу мають саме обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, а не виробничі. Організаційно-економічні основи діяльності виробничих кооперативів кардинально не відрізняються від товариств із обмеженою відповідальністю або приватних підприємств [14, с. 20–27]. Отже, зауважимо, що це наукове дослідження сконцентроване на розгляді обслуговуючої кооперації, оскільки саме вона має специфічні особливості, врахування та дотримання яких стимулює діяльність сільськогосподарських товаровиробників та дасть їм змогу отримати сутнісні переваги порівняно з іншими формами господарювання за збереження власної незалежності.

Підґрунтям проведення цього економічного дослідження є вивчення стану розвитку сільськогосподарської кооперації, а саме кількості наявних кооперативів, із визначенням їхньої спеціалізації та динаміки ринкового розвитку. У результаті наукового пошуку встановлено, що останнім часом спостерігається збільшення кількості кооперативів в аграрному секторі економіки. Так, за офіційною статистикою Міністерства аграрної політики та продовольства, станом на 2012 р. в Україні налічувалося 774 кооперативи, що мали 20 тис. учасників і здійснювали діяльність на 19,1 тис. га землі. Лідерами розвитку кооперативного руху в аграрному секторі стали Житомирська, Вінницька та Івано-Франківська області [15]. У 2017 р. кількість СОК становила 1097 од, що на 323 кооперативи більше, ніж у 2012 р., найбільша їхня кількість припадала на Івано-Франківську, Черкаську, Київську, Херсонську та Тернопільську області [7]. Динаміка кількості обслуговуючих кооперативів у розрізі видів діяльності протягом 2015–2017 рр. наведена в табл. 1.

Наведені дані свідчать про те, що серед обслуговуючих кооперативів найбільш поширеними є заготівельно-збутові – 262 од (2017 р.) та багатофункціональні – 575 од. (2017 р.). Це свідчить про створення кооперативів із метою виконання одночасно декількох функцій, а саме: збуту, постачання, надання сервісних послуг тощо. Попри статистичну тенденцію до збільшення кількості наявних кооперативів, в Україні чітко простежується динаміка щодо скорочення реально (фактично) діючих кооперативів (табл. 2).

Так, у 2017 р. фактично працювало лише 589 кооперативів, тобто 53,7% від загальної кількості заре-

єстрованих в аграрному секторі. Лідерами антирейтингу за часткою таких, що заявлені документально, є Рівненська (27 проти 38 відповідно), Сумська (33 проти 47), а також Вінницька та Закарпатська області, в яких не діють по 67% зареєстрованих кооперативів [7].

На підтвердження наведеного можна навести дані офіційної статистики Житомирщини, відповідно до яких в області зареєстровано 100 сільськогосподарських обслуговуючих ооперативів, але протягом 2018 р. працювало лише 19 СОК (табл. 3).

Таблиця 1

Динаміка кількості обслуговуючих кооперативів у розрізі видів діяльності

Види кооперативів	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	од.	%	од.	%	од.	%
Багатофункціональні	514	50,2	514	50,0	575	52,4
Заготівельно-збутові	264	25,7	259	25,2	262	23,9
Переробні	41	4,0	45	4,5	47	4,3
Постачальницькі	23	2,2	23	2,3	26	2,4
Інші	180	18,1	185	18,0	187	17,0
Загальна кількість	1022	100,0	1026	100,0	1097	100,0

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [11]

Таблиця 2

Наявність зареєстрованих та фактично діючих с.-г. кооперативів

Види кооперативів	2015 р.			2016 р.			2017 р.		
	зареєстровано	факт. діє	%	зареєстровано	факт. діє	%	зареєстровано	факт. діє	%
Багатофункціональні	514	308	59,9	514	278	54,1	575	298	51,8
Заготівельно-збутові	264	155	58,7	259	150	57,9	262	149	56,9
Переробні	41	22	53,7	45	22	48,9	47	25	53,2
Постачальницькі	23	14	60,9	23	13	56,5	26	16	61,5
Інші	180	114	63,3	185	101	54,6	187	101	54,0
Загальна кількість	1022	613	59,9	1026	564	54,9	1097	589	53,7

Примітка: % діючих кооперативів до загальної кількості зареєстрованих.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [11]

Таблиця 3

Стан розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації Житомирщини

№ з/п	Назва СОК / місцерозташування	Основні види діяльності	Вартість послуг	
			тис. грн	%
1	«Івниця», с. Івниця	ветеринарні послуги	5,4	0,11
2	«Гальчинський сільський сервісний центр», с. Гальчин	ветеринарні послуги, тракторні послуги	5,4	0,11
3	«Городківський сільський сервісний центр», с. Городківка	тракторні послуги, переробка деревини	78,1	1,66
4	«Забарський сільський сервісний центр», с. Забара	тракторні послуги, обмолот зернових	12,7	0,27
5	«Озадівка», с. Озадівка	збір молока	565,8	12,03
6	«Мирославка», с. Мирославка	збір молока	120,3	2,56
7	«Агротех-2009», с. Семенівка	обробіток землі та збір урожаю	156,0	3,32
8	«Слободище+», с. Слободище	оптова торгівля молочними продуктами, яйцями	68,5	1,46
9	«Діброва», с. Яструбенка	санітарна вирубка лісу, заготівля дров, лісоматеріалу	85,0	1,81
10	«Злагода», с. Кодня	обробіток землі та збір урожаю	3,0	0,06
11	«Відродження Торчин», с. Торчин	переробка молока, виробництво масла, сиру	20,0	0,43
12	«Злагода Плюс», с. Кодня	обробіток ґрунту, посів овочів, збір та реалізації продукції	44,5	0,95
13	«Пролісок», с. Рудня	помол зерна	13,5	0,29
14	«Альянс Лугини», смт Лугини	надання транспортних послуг (перевезення молока)	1782,0	37,90
15	«Жубровицький», с. Жубровичі	оранка, косіння, помол зерна, послуги із закупівлі і реалізації молока	981,5	20,88
16	«Поліський світано», с. Хочино	обробіток землі та збір урожаю	137,5	2,92
17	«Ясени», с. Ясенивка	обробіток землі та збір урожаю	123,5	2,63
18	«Тетерів», с. Карвинівка	допоміжна діяльність у рослинництві і тваринництві	5,5	0,12
19	«Хлібороб», с. Топори	діяльність посередників у торгівлі сільськогосподарською сировиною, живими тваринами, текстильною сировиною та напівфабрикатами, збір молока.	493,5	10,49
Разом			4701,7	100

дані станом на 01.01.2019 р.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики Житомирської області [16]

З огляду на наведені показники, слід зазначити, що, незважаючи на переконливі переваги кооперативної системи, натеper вона залишається поза увагою сільськогосподарських товаровиробників. Водночас запровадження дієвого механізму поширення кооперативного руху в агробізнесовій діяльності об'єктивно стане невід'ємною складовою частиною сучасних ринкових перетворень, що дасть змогу сільськогосподарським товаровиробникам отримати компліментарний економічний та соціальний ефект.

Висновки. Таким чином, проведення цього дослідження дає підстави стверджувати, що нині розвиток кооперативного руху в селі є надто уповільненим та

недостатнім. Значна частина кооперативних організацій існують формально або лише зареєстровані і практично не виконують своїх функцій. Така ситуація не сприяє розповсюдженню кооперативної діяльності в сільській місцевості. Поряд із цим реальні переваги кооперації полягають у можливості об'єднання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів і спільному їх використанні під час організації виробництва та збуту продукції, що відкриває дрібнотоварному приватному виробництву можливість значно посилити власний економічний потенціал і стати потужними гравцями бізнесу конкурентоспроможними на вітчизняному ринку.

Список літератури:

1. Caliendo M. and Kopeinig S. Some practical guidelines for combining ownership forms. *Journal of economic surveys*. 2008. Pp. 31–72. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x> (дата звернення: 01.11.2019).
2. D'Oliveira J.L.P., Guedes L.G. de R. and Pasqualetto A. Business Cooperation Networks : Ecosystem Interaction in Small and Mediumsized Companies. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*. 2017. Vol. 7. No. 1. Pp. 59–69. URL <http://dx.doi.org/10.17706/ijeeee.2017.7.1> (дата звернення: 30.10.2019).
3. Knoben Joris Knoben Joris and Bakker Rene M., The guppy and the whale: Relational pluralism and start-ups' expropriation dilemma in partnership formation. *Journal of Business Venturing*. 2019. Vol. 34. No. 1. Pp. 103–121. URL: 10.1016/j.jbusvent.2018.05.008 (дата звернення: 04.11.2019).
4. Ratajczak-Mrozek M. Networks and Cooperation Within the Supply Chain as a Determinant of Growth and Competitiveness. *The European Financial Review*. 2013. April-May. Pp. 30–33.
5. Ruete M. Inclusive Investment in Agriculture : Cooperatives and the role of foreign investment. *Investment in Agriculture*. 2014. No. 2. Pp. 1-8.
6. Tsybalyista N.A. Perspectives of rural households' transformation into family farms in the Western Ukraine. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 4(120). С. 97–100.
7. 7 примеров успешной кооперации. URL: <http://project.liga.net/projects/cooperatives/> (дата звернення: 29.10.2019).
8. Використання соціально-економічного потенціалу кооперації для розвитку сільських територій України : науково-аналітична доповідь [В.В. Борщевський, Х.М. Притула, В.Є. Крупін, І.М. Куліш] ; Львів. 2017. 75 с.
9. Зіновчук В.В. Сільськогосподарські кооперативи у правовому полі України: двадцять років по тому. *Кооперативні читання: 2017 р.* : матеріали Всеукр. наук.практ. конф. 2017 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. С. 7–16.
10. Корінець Р., Гердс М. Розвиток кооперації в Україні та Німеччині : аграрно-політичні пропозиції для України. Київ, 2016. 56 с. URL: https://www.apd-ukraine.de/images/APD_APR_052-016_Genossenschaften_ukr.pdf (дата звернення: 03.11.2019).
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpu/ukr/EDRPU_2019/ks_opfg/arh_ks_opfg_19htm (дата звернення: 08.11.2019).
12. Перспективні форми організації господарської діяльності на селі : наукова доповідь. [кол. авторів: Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк, В.Я. Месель-Веселяк та ін.]. К. : ННЦ «ІАЕ», 2019. – 114 с.
13. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2019).
14. Самойлик Ю.В. Кооперативи та агрохолдинги: концептуальні порівняння організаційних механізмів. *Вісник ЖНАЕУ*. 2013. № 1–2 (37). С. 20–27.
15. Село в Україні – більше ніж село. URL: <http://www.coop-union.org.ua/?p=1404> (дата звернення: 31.10.2019).
16. Сільське господарство Житомирщини : статистичний збірник. Головне управління статистики у Житомирській області. Житомир. 2017. 118 с.
17. Точилін В.О. Агрохолдинги: інституційні засади, переваги та ризики. *Інституціональні засади трансформації в аграрній сфері* : зб. матер. Тринадцятих річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників (м. Київ, 20–21 червня 2011 р.). К.: ННЦ «ІАЕ», 2011. С. 595–599.

References:

1. Caliendo M., Kopeinig S. (2008). Some practical guidelines for combining ownership forms. *Journal of economic surveys*. pp. 31–72 (In English). Available at: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x> (accessed: 01.11.2019).
2. D'Oliveira J.L.P., Guedes L. G. de R., Pasqualetto A. (2017). Business Cooperation Networks : Ecosystem Interaction in Small and Mediumsized Companies. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*, vol. 7. no. 1. pp. 59–69 (In English). Available at <http://dx.doi.org/10.17706/ijeeee.2017.7.1> (accessed: 30.10.2019).
3. Knoben Joris, Bakker Rene M. (2019). The guppy and the whale: Relational pluralism and start-ups' expropriation dilemma in partnership formation. *Journal of Business Venturing*. vol. 34. no. 1. pp. 103–121 (In English). Available at: 10.1016/j.jbusvent.2018.05.008 (accessed: 04.11.2019).

4. Ratajczak-Mrozek M. (2013). Networks and Cooperation Within the Supply Chain as a Determinant of Growth and Competitiveness. *The European Financial Review*. April–May. pp. 30–33 (In English).
5. Ruete, M. (2014). Inclusive Investment in Agriculture : Cooperatives and the role of foreign investment. *Investment in Agriculture*. no. 2. pp. 1-8 (In English).
6. Tsymbalista, N.A. (2016). Perspectives of rural households' transformation into family farms in the Western Ukraine. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. vyp. 4(120). pp. 97–100.
7. 7 primerov uspeshnoy kooperacii [7 examples of successful cooperation]. Available at: <http://project.liga.net/projects/cooperatives/> (accessed: 29.10.2019).
8. Vukorustannya socialno-ekonomichnogo potencialu kooperacii dlya rozvutku silskih terytoriy Ukrayinyu [Use of Ukrainian territories socio-economic potential of cooperation] : scientific-analytical report [V.V. Borschevsky, H.M. Prytula, V.E. Krupin, I.M. Kulish]. Lviv. 2017. 75 p.
9. Zinovchuk V. (2017). Silskogospodarski kooperatyuvy u pravovomu poli Ukrainy : dvadchat rokov po tomu. [Agricultural cooperatives in the legal field of Ukraine: twenty years later]. *Cooperative Readings*. Mater. vseukr. nauk.-pr. conf. Zhitomir. pp. 7–16.
10. Korinets R., Gerds M. (2016). Rozvyutok kooperacii v Ukraini ta Nimechchyni [Development of cooperation in Ukraine and Germany]. Agrarian and political proposals for Ukraine. Kiev. 56 p. Available at: https://www.apd-ukraine.de/images/APD_APR_052-016_Genossenschaften_ukr.pdf (accessed: 03.11.2019).
11. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the Ukraine State Statistics Service]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpoj/ukr/EDRPU_2019/ks_opfg/arh_ks_opfg_19.htm (accessed: 05.11.2019).
12. Perspektivni formy organizatsii gospodarskoy diyalnosti na seli [The perspective forms of economic activity organization in the countryside: scientific report]. [eds. Y.O. Lupenko, O.G. Shpikuliak, V.Y. Messel-Veselyak and others]. K.: IAE. 2019. 114 p.
13. Pro kooperaciyu: Zakon Ukrainy. 2003, no. 1087 [On cooperation: Law of Ukraine of 10.07.2003 № 1087.]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed: 10.11.2019).
14. Samoilik Yu.V. (2013). Kooperatyuvy ta agroholdingi: conceptualni porivnyannya organizatsiynyuh mehanizmiv [Cooperatives and agroholdings: conceptual comparisons of organizational mechanisms]. *Visnyk ZhNAEU*. no. 1-2(37). pp. 20–27.
15. Selo v Ukraini – bilshe nizch selo [The village in Ukraine is more than a village]. Available at: <http://www.coop-union.org.ua/?p=1404>. (accessed: 31.10.2019).
16. Silske gospodarstvo Zhytomyrschyny [Agriculture in Zhytomyr region] (2017). Statistical zbirnik. The main Department of Statistics in Zhytomyr Oblast. Zhytomyr. 118 p.
17. Tochilin V.O. (2011). Agroholdingi: instytutychyni zasadu, perevagu ta ryuzyuky [Agroholdings: Institutional Foundations, Benefits and Risks]. *Institutional foundations of transformation in the agrarian sphere* : zbirnik. mater. Thirteenth Annual Vseukrainian. Congress of Agricultural Economics Scientists (Kyiv, June 20–21). K.: IAE Science Center, pp. 595–599.

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ КООПЕРАЦИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНОЧНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

Современный агробизнес характеризуется доминированием крупномасштабного бизнеса, что отрицательно влияет на мелкий частный бизнес и аргументирует необходимость проведения научного поиска относительно значимости сельскохозяйственной обслуживающей кооперации. Проблематика исследования обосновывается несовершенством правового поля, регулирующего кооперативные отношения в отечественной экономической системе, вследствие чего возникают научные дискуссии относительно специфики производственной и обслуживающей кооперации. В ходе исследования проанализировано современное состояние развития кооперации, определены количество кооперативов, основные показатели их деятельности, специализация, установлены существенные различия в задекларированных и фактически существующих кооперативных структурах. Обосновано, что причинами такой ситуации является непринятие селянами преимуществ кооперации. Подчеркнута значимость и неотъемлемости реализации кооперативной идеи, которая направлена на повышение эффективности хозяйствования ее участников.

Ключевые слова: сельское хозяйство, кооперация, производственные кооперативы, обслуживающие кооперативы, экономика.

AGRICULTURAL COOPERATION IN THE MARKET TRANSFORMATION CONDITIONS: THE CURRENT STATE AND THE DEVELOPMENT PROSPECTS

The modern agribusiness is characterized by the large-scale business dominance. This situation has a negative impact on small-scale privately owned businesses and justifies the need for a scientific search of the agricultural service cooperatives importance. The basic problems of agricultural producers market adaptation are investigated. The special attention

is paid to the advantages and prospects of cooperatives for individual and personal agricultural producers. The problems of the research are substantiated by the imperfection of the legal field governing cooperative relations in the domestic economic system, as a result of which there is a scientific discussion regarding the specifics of production and service cooperation. The research proved that the production cooperatives should be attributed to entrepreneurial activity. It also shows the difference in the service cooperatives activity structure, purpose and specificity. This economic research is based on the study of the agricultural cooperatives state development, with the definition of their specialization and the dynamics of its market development. So, in the course of the research the main types of cooperatives were determined, their specialization was established. Particular attention was paid to the study of differences in the declared and actually existing cooperative structures in practice. That provided the opportunity to find their problems that hinder the service cooperative spread in the rural areas and the ways of their solution. It was proved in the course of the research that the cooperative organizations internal contradictions were not convinced by the business owners. Therefore, the cooperation idea was not properly disseminated. So, the cooperation as an effective element of the agricultural producer's protection is under consideration. The necessity of cooperative approaches to the modern domestic agricultural company's activity implementation is worked out. The importance and inalienability of the cooperative idea implementation aimed at improving the economic efficiency of its participants is emphasized.

Key words: *agriculture, cooperatives, production cooperatives, service cooperatives, economy.*